

PAPER DETAILS

TITLE: 'The Fountainhead' Filmi ve 'Mimar Olmak' Üzerine Bir İnceleme

AUTHORS: Efruz Yarennur Sadi, Nevnihal Erdogan

PAGES: 139-149

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4342668>

‘THE FOUNTAINHEAD’ FİLMİ VE ‘MİMAR OLMAK’ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Efruz Yarennur SADİ¹ , Nevnihal ERDOĞAN²

¹ Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Kocaeli, Türkiye.

² Kocaeli Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Kocaeli, Türkiye.

ÖZET

Sinema, basit bir tanım ile ifade edilecek olursa, görüntülere hayat vererek (ses, hareket, vs.) yansıtma sanatıdır. Sinema, hayatın içinden hemen her şeyi konu edebileceği gibi, tamamen hayal dünyasında yaratılan, kurgusal bir gerçekliği de sunabilir. Sinema, sesin, hareketin, renklerin, mekânların, objelerin, ışığın ve daha birçok görsel ve işitsel ögenin yardımıyla, kendini izleyiciye sunar. Bu kadar fazla ögenin iç içe geçtiği sinema, elbette ki, disiplinler arası bir sanat dalıdır. Mimarlık ve sinema ilişkisi de sinema sanatının ortaya çıkışından itibaren başlamıştır. Sinemada filmdeki olayların mekânlar içinde geçmesi ve mimarlığın ‘mekân yaratma sanatı’ olması, her iki disiplinde de mekân olgusunun gücünü gösterir. Sinema, kurguladığı mekânlarda mimariden yararlanır ve aktarmak istediklerini mekânsal bağlamda izleyiciye sunar. Sahneler mekânlarda geçer ve mekânlar mimari tasarımın ana unsurudur. Sinema ve mimarinin bu birlikteliği, sadece mekânsal unsurlar ile değil, konu bakımından da sağlanabilir. The Fountainhead (Hayatın Kaynağı), modern mimarinin temel ilkelerini benimseyen bir mimarın toplum içinde kabul edilmek ve mesleğini kendi değerleri uğruna yapmak istemesini konu alan bir filmidir. Bu çalışmada, film, ortaya koymak istediği unsurlar bakımından incelenmiş ve bu inceleme ile ‘mimarlık’, ‘mimar olmak’, ‘geleneksel – modern mimarlık’ ve ‘bir mimarın kendine ve topluma karşı sorumlulukları’ konularında sorgulama yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *The Fountainhead, mimarlık, mimarlık ve sinema, mimar olmak, modern mimarlık.*

AN INVESTIGATION ON THE MOVIE ‘THE FOUNTAINHEAD’ AND ‘BEING AN ARCHITECT’

ABSTRACT

In simple terms, cinema is the art of bringing images to life (sound, movement, etc.). Cinema can be about almost anything from life, or it can present a fictional reality created entirely in the imagination. Cinema presents itself to the viewer with the help of sound, movement, color, space, objects, light and many other visual and auditory elements. Cinema, in which so many elements are intertwined, is, of course, an interdisciplinary art form. The relationship between architecture and cinema has started since the emergence of the art of cinema. The fact that the events in cinema take place in spaces and that architecture is the 'art of creating space' shows the power of the phenomenon of space in both disciplines. Cinema utilizes architecture in the spaces it constructs and presents what it wants to convey to the audience in a spatial context. Scenes take place in spaces and spaces are the main element of architectural design. This unity of cinema and architecture can be achieved not only through spatial elements but also in terms of subject matter. The Fountainhead is a film about an architect who adopts the basic principles of modern architecture and wants to be accepted in society and do his profession for the sake of his own values. In this study, the film was examined in terms of the elements it wanted to reveal, and through this analysis, an attempt was made to question the subjects of 'architecture', 'being an architect', 'conventional – modern architecture' and 'an architect's responsibilities towards himself and society'.

Keywords: *The Fountainhead, architecture, architecture and cinema, being an architecture, modern architecture.*

Sorumlu Yazar : Efruz Yarennur Sadi
Makale Geliş Tarihi : 05.11.2024
Makale Kabul Tarihi : 27.12.2024
DOI : 10.70370/kapu.1579985

Makale Künye Bilgisi : Sadi, E.Y., & Erdoğan, N. (2024). ‘The Fountainhead’ filmi ve ‘Mimar Olmak’ üzerine bir inceleme. *KAPU Trakya Journal of Architecture and Design*, 4(1), 139-149.

1. GİRİŞ

Sinemanın icadıyla başlayan sinema mimarlık ilişkisine bakıldığında, iki sanat dalının birbirinden etkilendiği açıktır (Beşgen & Köseoğlu, 2019, s.28). Bu etkileşim öncelikle mekânlardan başlar. Dolayısıyla mimarlık ve sinema arasındaki etkileşimi mekân tasarımı üzerinden ele almak gerekir. Mimarlık, pek çok sanat dalıyla ilişki içerisinde olmuştur. Bunlar arasında resim, yontu, edebiyat vb. bulunmaktadır. Mimarlık-sinema etkileşiminde; sinemanın görsel gücünden, gerçeğe yakın mekân duygusu verebilme yeteneğinden ve yarattığı mekânsal alternatiflerden faydalanmak mümkündür. İki sanat dalının yöntemleri ve farklı bakış açıları birbirini beslemektedir. (Erdoğan & Akarsu, 2023, s.143).

Mimarlık ve sinema arasındaki etkileşim üzerine yapılan araştırmalarda öncelikle mekân tasarımı ele alınmıştır. Sinemadaki mekânın tanımları ve mekânı tasarlama yöntemleri incelenmiştir. Beşışık (2013), sinema ve mimarlık arasındaki ilişkiyi üç başlık altında özetlemiştir: güncel gelişmeleri yansıtan bir platform, yaratıcı vizyon için bir test alanı ve mimari pratiğe ve sanat eserlerine farklı bir bakış açısı sağlayan yeni bir yaklaşım. Magliozzi (2009), sinemanın öznenin zihninde görsel olarak aktarılan hareketli görüntüler yaratmasıyla mekânın deneyimsel boyutunun çok güçlü bir şekilde kavrandığını vurgulamıştır. Vidler (1993) ise, sinemasal mekânların yapımında mimarlığın açık rolünü ve film setlerindeki mimarinin inşa edilmesi için ışık, gölge, ölçek ve hareketi inşa etme kapasitesi içerdiğini vurgulamıştır.

Mimarlık ve sinema, her ikisi de çok yönlü yaşam vizyonları oluşturdukları ve bu oluşuma araç oldukları için sıkı bir bağlantıya sahiptir. İnsan hayatına tüm yönleriyle yaklaşan sinema, organik olarak tanımlanabilecek kurgunun görsel anlatımıdır. Sinemanın görsellik üzerine inşa edilmesi ve yaşamdan kesitler sunması, insanın şekillendirdiği ve dolayısıyla onu anlatan bir forma sahip olması, bu disiplini mekâna muhtaç hale getirmektedir (Ek Bektaş, 2017, s.206). Her ikisi de insan üzerinden harekete geçer. Biri yaşamı sınırlar içinde konumlandırırken, diğeri onu bir anlamda yok eder ya da derinleştirerek bir anlatım aracı olarak kullanır (Yıldırım, 2017, s.110). Sinema da bir bakıma mekân yaratma sanatıdır. Mekânın sinemadaki en ayırt edici işlevi, anlatı yaratma açısından ikonik olmasıdır. Mekân, ikonik boyutuyla olayların geçtiği ortamı tanımlar; dönemin temel özelliklerini, karakterlerin toplumsal duruşunu ve hikâyeyi yansıtarak izleyiciye bağlam düğümleri sunar (Sözen, 2014, s.13).

Sinemanın zamanı ve mekânı yeniden üreterek oluşturduğu kurgusu birçok açıdan zengin bir deneyim sunma imkânı barındırmaktadır. Çoğu kez oluşturduğumuz dünya içinde sınırlı kalan bizleri bazen gözlemci konumuna yerleştirmekte bazen ise yeni dünyaların içine bırakarak bakış açımızı genişletmektedir. Bu deneyim farklı disiplinlerdeki insanların görüşleriyle de birleşince daha da genişlemektedir (Aydın, 2021, s.792). Bu bağlamda incelenen King Vidor sinemasında *The Fountainhead* (Hayatın Kaynağı), modern mimarlığın temel prensiplerini benimseyen bir mimarın toplum içinde kabul edilmek ve mesleğini kendi değerleri uğruna yapmak istemesini konu alan bir film. Bu çalışmada, film, ortaya koymak istediği unsurlar bakımından incelenmiş ve bu inceleme ile 'mimarlık', 'geleneksel – modern mimarlık', 'mimar olmak' ve 'bir mimarın kendine ve topluma karşı sorumlulukları' konularında sorgulama yapılmaya çalışılmıştır.

The Fountainhead (Hayatın Kaynağı) filmi, Ayn Rand'ın aynı isimli kitabından beyaz perdeye taşınan bir yapıt. 1949 yapımlı film, King Vidor yönetmenliğinde çekilmiş. Filmin oyuncu kadrosunda, Gary Cooper, Patricia Neal, Raymond Massey yer alıyor. Film, özgün ve yenilikçi bir mimar olan Howard Rook'un, mesleğini yapmaya çalışırken toplum ile mücadelesini ele alıyor. Film aynı zamanda, mesleğini kendi inandığı biçimde yapmaya çalışan bir mimar üzerinden yola çıkıp, geleneksel ve modern mimariyi, mimar olmayı ve tüm bunlar üzerinden bireycilik – çoğulculuk kavramlarını izleyenlere sorguluyor.

Bireyciliğe ve rasyonel egoizme dayalı objektivizm felsefesi ile Ayn Rand, bugün bile tartışmalı bir filozoftur (Demirel, 2021, s.63). Sahip olduğu bu felsefeyi eserlerine yansıtan Rand, *The Fountainhead* kitabında da bu durumu, mimarlık üzerinden ortaya koymuş. Bu bağlamda kendi düşüncelerini, ilkelerini, tasarım anlayışını ve ideallerini, her şeyin üstünde tutan bir mimarın toplumla çatışmasını ele almış. Filmde, bireysel duruşu temsil eden Howard Roark, popüler kültürün taleplerine boyun eğmeyen, asla vazgeçmeyeceği prensiplere sahip ve modern mimarlığın temel ilkelerini benimseyen bir mimar. Bu ilkeleri, çizimlerinde uygulayan Howard'ın istediği tek şey, ona ait olan çizimlerin olduğu gibi kabul edilip, inşa edilmesi. Filmde, çoğulculuğu temsil eden taraf ise linç kültürüne her gün yeni bir kurban arayan topluma, bu kurbanı, onların istediği gibi 'skandallar' ile sunan, dönemin en popüler gazetesi *The*

Banner. Kamuoyunun gündemini belirleyen ve yazdıkları toplumun büyük kesimi tarafından kabul edilen The Banner, kitleler üzerindeki gücü ile, kentteki mimarının nasıl olacağını ve bir mimarın mesleki değerlerini ve tasarım prensiplerini dahi yöneten bir konumdadır. Bu iki zıt kutup, film boyunca birbiri ile çatışır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada, sinema ve mimarlık arasındaki ilişki The Fountainhead filmi üzerinden nitel bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda, içerik analizi yöntemi kullanılarak film detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Filmdeki karakterlerin mimarlıkla kurduğu bağ – özellikle mimar Howard Roark'ın – incelendiğinde, mimarlığın tek meselesinin 'yapı yapmak' olmadığı, her yapının inşa edilen mimara dair de izler taşıdığını ve her yapının birçok tartışmayı da beraberinde getirdiği görülmüştür. Filmde bu tartışmaların, 'mimar olmak', 'geleneksel – modern kavramları ve geleneksel – modern mimari' ve 'bir mimarın topluma karşı sorumlulukları' başlıkları etrafında olduğu görüldüğü için, film analiz edilirken bu sahnelerin filmin genel bağlamı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca, bu çalışma mimarlık ve sinema olarak, iki ayrı disipline dair olduğu için bu alanlara dair akademik yayınlar ve makalelerden oluşan literatür taraması ile desteklenmiştir.

3. AYN RAND VE THE FOUNTAINHEAD

Gerçek adı Alissa Zinovievna Rossenbaum olan Ayn Rand, 1905'te St. Petersburg'da yaklaşan kolektivizmin düşüncesi altında dünyaya geldi (Özpek, 2006, s.4). 1925 yılında, Amerika'ya giden Rand'ın hayali senarist olmaktı. Amerika'da aktör F.O. Connor ile evlenen Rand, Amerikan vatandaşı olup burada senaryo yazarlığı yapmaya başladı. 1936 yılında yayımladığı ilk romanı We The Living (Yaşamak İstiyorum) ve bu romandan 1 sene sonra yayımladığı Anthem (Ben) romanı ile beklediği ilgiyi göremeyen Rand'ın tanınması The Fountainhead (Hayatın Kaynağı) kitabı ile olmuştur. 1957 yılında yayımlanan, Atlas Shrugged (Atlas Silkindi) kitabı ise, yazarın en bilinen ve en çok satan kitaplarındandır. Bu kitap, Rand'ın felsefesini açıkça belli eden, distopik bir bilim kurgu kitabıdır. Ayn Rand'ın kurucusu olduğu objektivizm, bireyi merkezine alan ve bireyin yaşamını kendi istekleri, değerleri doğrultusunda yaşaması gerektiğini savunan bir düşünce sistemidir. Bu anlamda Rand, kollektif düşüncenin tam karşısındadır ve eserlerinde de sıklıkla dile getirdiği üzere, büyük işler yapan kişiler, temelinde toplumu ya da çoğulu düşünen kişiler olmamıştır. Bu kişilerin hedeflerinde kişisel değerlerini, inandığı gibi ortaya koymak vardır. Bu ortaya koymanın sonucunda doğan büyük işler, bunu ortaya çıkaran kişi için, amaç değil araçtır. Amaç, bireyin kendini gerçekleştirmesidir.

Ahlak felsefesine objektivizm ismini vermesinin sebebi, bu ahlak kurallarının dünyanın objektif ve somut gerçeklikleri olmasıdır. Yani Rand açısından objektivizmin sunduğu ahlaki kurallar, doğa kanunları kadar net ve gerçektirler. Onların reddedilmesi, onların gerçekliğinden bir şey götürmez (Demirel, 2021, s.67). Bahsedilen bu anlayışı, The Fountainhead filminde tam olarak görebiliriz. Howard Roark'ın kentte, 'toplumun beğeni anlayışına' uygun olmadığı için iş bulamaması ve bunun sonucunda taş ocağına gidip çalışmaya başlaması Rand'ın bu anlayışının, filmde somutlaşmış halidir. Roark'ın yapıları hemen herkes tarafından eleştirilip, kimse onun müşterisi olmak istemezken dahi, Roark hiçbir prensibinden ödün vermayerek, kendi mimari anlayışını ortaya koymaya devam eder. Burada da görüldüğü üzere, önemli olan reddedilmek değil, kişinin sahip olduğu değerlerden ödün vermemesidir.

3.1.The Fountainhead Konusu

Çizimlerinden ve tasarladığı yapılarından anlaşıldığı üzere, modern mimarının temel ilkelerini benimseyen mimar Howard Roark'ın, geleneksel anlayıştan kopmak istemeyen ve yenilikçi düşüncelere karşı önyargılı olan toplum içerisinde, mesleğini kendi prensipleri ile yapmak uğruna verdiği mücadele konu ediliyor. Bu mücadele içerisinde, popüler kültürün isteklerine karşı savaş açarak mesleğini kendi değerleri doğrultusunda yapmaya çalışan Roark, film boyunca türlü zorluklarla karşılaşılıyor. Film, aynı zamanda Ayn Rand'ın aynı isimli kitabından, mimari üzerinden aktardığı felsefe dahilinde sunuluyor. Rand'ın kurucusu olduğu, objektivizm, yani bireyi merkeze alan felsefesi, filmde toplumun isteklerine göre değil, kendi mesleki değerlerine göre hareket etmek isteyen mimar Howard Roark karakteri ile anlatılıyor. Film boyunca, müşterileri tarafından Roark'tan istenen şey, toplumun genel beğenisini kazanan binalar sunması ve eserinde esas söz sahibinin halkın olduğunu kabul etmesi. Roark, bu görüşün tam aksine, eserinde yegâne söz sahibinin kendisi olduğunu film boyunca, tasarladığı bütün

yapılarda gösteriyor ve işsiz kalmak uğruna prensiplerinden ödün vermeden devam ediyor. Birbirini taklit eden yapılar ve özgünlük derdi olmayan mimarlar içinde, kentte iş yapmakta zorlanan Howard Roark, onu isteyen müşterinin kendisini bulacağını söyleyerek, taş ocağında çalışmaya başlıyor. Bu sıralarda, Roark'ın beklediği müşteri profili ile – mimarın eserin sahibi olduğunu kabul eden ve yeniliklere açık – Roark, kente dönerek iş yapmaya başlıyor. Yaptığı özgün eserler eleştirilip, basın da yardımıyla, büyük tepkilere maruz kalan Roark, aynı ilke ile iş yapmaya devam ediyor. Bütün bunlara rağmen, sosyal konut projesine ihtiyaç duyulduğu zaman, kentte bunu yapacak tek mimar olarak görülen Howard Roark, bu projenin kendi çizdiği gibi tasarlanmaması sonucu verdiği tepkiler ve çevresinde gelişen olaylarla, çoğunluğa karşı kendini aklayarak, filmde bireyin topluma karşı verdiği mücadeleyi kazanmasını gösteriyor.

4.MODERN MİMARLIK

Modern mimariyi tarihsel ve kavramsal bir izlek içinde tarif etmek gerekirse XX. yüzyıl başına ve bu sırada yükselen avangart pratiklerin de altında yatan toplumların sosyal ve ekonomik anlamda yeni boyutlara doğru yönelim istencine işaret etmek yanlış olmaz. Özellikle I. Dünya Savaşı'yla birlikte gelen kaos, gündelik hayatı iyileştirme ve/veya idealleştirme arayışını pekiştirir (Sezer, 2019, s.48). Süslemenin yerini formun aldığı biçim ve Louis Sullivan'ın 'Form işlevi takip eder (Form follows function)' sloganı, modern mimarinin başlangıcını simgeler niteliktedir. Modern mimaride diğer önemli isimler, Le Corbusier, Frank Lloyd Wright, Mies van der Rohe, Walter Gropius'tir. Modern mimarinin yalnızca bir üslup değil, yapı çevre sorunlarına cevap veren yöntemler üretmesi için girişimler 1928'de bir araya gelen CIAM (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne) La Sarraz Bildirisi'yle belirginleşir (Sezer, 2019, s.48). CIAM, (Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi) Le Corbusier'in öncüsü olduğu 28 Avrupalı mimar tarafından, 1928 yılında kurulan bir topluluktur. Hedefleri, modern mimarinin ilke ve amaçlarını belirlemektir. Modern mimariyi, sadece yapı alanında değil, peyzaj mimarlığı, şehircilik, endüstriyel tasarım gibi mimarinin içinde olan diğer alanları da kapsayan ilke ve amaçlar belirlemişlerdir.

4.1. Modern Mimarlığın Özellikleri

Le Corbusier'in 1926 yılında yayımladığı makalesine göre modern mimarlığın 5 ilkesi;

- Yapının pilotiler üzerinde yükselmesi, yeryüzünün sürekliliğinin kesilmemesi ve yerden, zeminden bağımsızlaşma
- Teras çatı ile yapının kendi içinde bir bütün olması
- Serbest plan şeması çözümünde tasarlanması
- Betonarme kolonların geriye çekilerek serbest cephe ile cephe düzeninin özgürleşmesi
- Yatay bant pencere ile yapının ışığı en fazla şekilde içeri alınmasının sağlanmasıdır (Ek Bektaş, 2022, s.158).

1928 yılına gelindiğinde ise, Le Corbusier ile Mies Van Der Rohe, Walter Gropius gibi mimarların da geliştirerek kesin kararlaştırılan ilkelerin son hali;

- Süslemenin reddi
- Dikdörtgen form
- Düz teras çatı
- Beyaz duvarlar
- Geniş bant pencereler

Bu ilkelere uygun tasarlanan Villa Savoye, Le Corbusier'in modern mimarinin en önemli örneklerinden biridir (Şekil 1).

Bu ilkelerin Howard Roark'ın tasarımlarındaki etkisi filmde belirgin şekilde görülür. Film boyunca Roark süslemeyi reddeden, işlevsel yapılar yapmayı öncelikli olarak ele alır. İlerleyen bölümlerde daha

detaylı ele alınacağı üzere, Roark'ın tasarımları düz çatıları, sade ve yalın cepheleri, katmanlı dikdörtgen formları ile modern mimarlığın temel ilkelerini yansıtır biçimdedir (Şekil 2).

Şekil 1.Villa Savoye (Wikipedia, 2001)

Şekil 2.Roark'ın bir fabrika yapısı için önerdiği modernist bir tasarım (The Fountainhead filminden mimarın çizimlerinin gösterildiği sahne)

4.2. The Fountainhead ve Modern Mimarlık

Filmde, başrol olan mimar Howard Roark'ın çizimleri, süslemeden uzak, sadelik, yalınlık ve işlevselliğin ön planda olduğu ve bu özellikleri ile modern mimarinin temel ilkelerine göre tasarlanan yapılardır (Şekil 3). Roark'ın yanında işe başladığı Henry Cameron modern mimari için savaşıyor, toplumda kabul görmeyen ve bu nedenle kariyeri bitme noktasına gelen bir mimardır. Daha sonra yaptıkları bir konuşmada, Cameron'ın Roark'a söylediği 'Söyledim onlara, bir binanın şeklinin işlevlerini yansıtmaması gerektiğini onlara söyledim' ifadesi, modern mimarinin önde gelen isimlerinden Louis Sullivan'ın 'Form follows function (Form işlevi takip eder)' ifadesi ve Frank Lloyd Wright'ın 'Form and function are

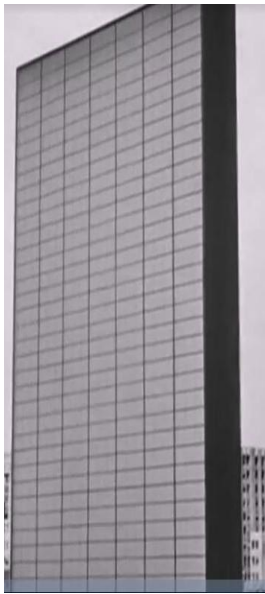
one (Form ve işlev birdir)' ifadesinin bir benzeridir. Mesleki anlayışını bu temele dayandıran Howard Roark, modern duruşu sadece mimari üzerinden değil ideolojik bir duruş olarak da sergiler. Toplum tarafından dışlanmasına sebep olduğu halde, yapılarını estetik kaygılara ve dönemin toplumsal beğenilerine göre değil, yapının işlevine uygun bir sadelik içinde tasarlar ve gelen eleştirilere rağmen, kendi inandığı biçimde yapılar yapmaya devam eder. Böylece Howard Roark, modern mimarlığın yenilikçi ve kararlı duruşunu simgeler.

Şekil 3: Filmde, Howard Roark'ın bir rezidans projesi için çizimi (The Fountainhead filminden mimarın çizimlerinin gösterildiği sahne)

5. THE FOUNTAINHEAD VE MODERN BİR MİMAR OLARAK HOWARD ROARK

Filmde, bir banka projesi için tasarım yapan Roark'a çizimin çok beğenildiğini ve bu iş için seçildiğini, fakat sadece projede ufak bir ödün vermesi gerektiği söylenir (Şekil 4). Bunun sebebi, projenin 'çok orijinal', 'halkın alışık olmadığı', 'tarihi çizgilerden yoksun' bir tasarım olmasıdır. Popüler olmayan bir tasarımın, halk arasında eleştirilere maruz kalacağını söyleyen yöneticiler için 'ufak geleneksel eklemeler' ile bu sorun çözüme kavuşturulabilir. Bu amaçla, Roark'ın maketine, uygun gördükleri eklemeleri koyarlar (Şekil 5). Prensiplerinden hiçbir koşulda taviz vermeyen Roark, bu teklifi kabul etmez ve belki de o ana kadar kariyerinin en önemli projesini reddeder. Çizimlerinin kurallarını kendisinin koyduğunu ve popüler kültüre göre değil, kendi koyduğu kurallara göre tasarlamadığı bir projeyi hayata geçirmeyeceğini söyler. Bu projeye birlikte elindeki son teklifi de reddeden ve para kazanamayan Roark, bir taş ocağında çalışmaya başlar.

Şekil 4. Roark'ın banka tasarımı için yaptığı maket (The Fountainhead filminden mimarın çizimlerinin gösterildiği sahne)

Şekil 5. Banka yöneticileri tarafından yeni ekler eklenen maket (The Fountainhead filminden mimarın çizimlerinin gösterildiği sahne)

Taş ocağında çalışırken, bir gün Roark’a gelen bir mektup ile bir konut projesi onu şehre geri döndürür. Roark’a göre, onu isteyen müşteri onu kendi bulmalı ve tasarım tamamen Roark’a ait olmalıdır. Bunlara uygun olarak, Enright House, Roark’ın uzun bir aradan sonra, kendi tasarımını gerçekleştirebileceği önemli bir fırsattır. Roark, bu çizimde diğer çizimlerinde olduğu gibi süslemeden uzak ve yalın bir tasarım gerçekleştirir (Şekil 6).

Bu sırada The Banner gazetesinin, yeni bir gündem oluşturması yani kitleleri arkasına alıp bir saldırıya geçmesi gerekmektedir. Saldırı başlatacak bir konu bulmakta zorlanan gazete yöneticileri için Roark’ın yeni tasarımı, onlara istediklerini verir. Roark’ın orijinal, kendine özgü ve eşi benzeri olmayan tasarımı üzerine derhal bir protesto başlatırlar. Protestonun sebepleri, bu tasarımın, yeni yapısal yöntemler kullanılarak oluşturulması, kamuyu tehdit etmektedir ve ‘süper lüks’ olan bu konut projesi için harcanan kaynaklar heba edilmektedir. Varoşlarda oturacak ev bulamayan insanlar için bu bina adeta israfı, bencilliğin bir sembolüdür. Yapının mimarı, halkı değil, kendini düşünür ve bu yüzden ona savaş açmak her kentlinin sorumluluğudur. The Banner bu söylemler ile halkı galeyana getirip istediğini almıştır. Yapının açılışı için verilen kutlamada, davetlilerin her biri aslında yapıyı beğenir ama dile getirirken asla böyle bir yerde yaşamayı tercih etmeyeceklerini, Roark’ın meslektaşları ise, yapıda beğendikleri unsurlar olduğunu ve bunları ‘uyarlayarak’ kullanabileceklerini söylerler. Bu protestodan etkilenmeyen Roark için ise, önemli olan tasarımın kendi çizdiği şekilde hayata geçmiş olmasıdır.

Şekil 6. Enright Evi. (The Fountainhead filminden mimar Howard Roark’ın özgün bir tasarımının gösterildiği sahne)

Bu protestodan sonra, Roark için işler daha kötü bir hal almaya başlar. Artık kentte, iş bulması neredeyse imkansızdır ama o taviz vermeden beklemeye devam eder. Onun yapılarına ve tasarım prensiplerine saygı duyan birkaç müşteri ve onların yaptırdıkları proje dışında, Roark mesleğini icra etmekte zorlanır.

Roark’a gelen eleştirilerin ana noktası, geleneksele saygı göstermediği, tarihe önem vermediği ve yapılarında kendi kişiliğini katması sorunudur. Bu sahnelerde, izleyiciyi düşündüren, ‘gelenek’ kavramının ve ‘geleneksel mimari’ kavramının ne olduğudur. Gelenek dediğimiz, geçmişten beri yapıldığı için sadık kalınması gereken bir kavram mıdır? Mimarın, geçen zaman ve değişen ihtiyaçlarla birlikte, yeni arayışlar içine girmesi doğal değil midir? Bu arayışlar içerisinde, mimarın ilk düşünmesi gereken, kendi tasarım ve estetik anlayışı mı, yoksa halkın çoğunluğunun beğenisini kazanan, alışlagelmiş yapılara ‘birkaç küçük müdahale’ mi olmalıdır? Kuşkusuz, filmdeki The Banner gazetesi için, halkın beğenisi, mimarın kendisinden önde gelir ve bu uğurda Howard Roark, film boyunca

eleştirilmeye devam eder. Roark'ın bütün bu eleştirilere değişmeyen tek cevabı, eserinin kendisine ait olduğu ve yapılarında çoğunluğun değil, kendisinin söz sahibi olduğudur.

Filmde, geleneksel mimariyi ve buna bağlı kalmayı savunan çoğunluk ile modern mimariyi ve bireyselliği temsil eden Roark, yazar Ayn Rand'ın karşı karşıya getirdiği iki taraf olarak, Rand'ın felsefesine hizmet eder. Objektivizmin kurucusu Rand, eserinde çoğunluğun 'eskide kalanı' temsil ettiğini ve yeniliğe düşman olduğunu gösterip, içinde başarılı ve modern mimariyi benimseyen Roark'ın, kendi değerlerini her şeyin üstünde tuttuğunda, yani bireyselliğine her şeyden daha çok önem verdiğinde, başarılı olduğunu gösterir. Filmin geri kalanında, sosyal konut projesi tasarlamak için, kentte Howard Roark'tan başka, donanımlı bir mimar bulunmaması, bu başarıyı gösterir niteliktedir.

Roark'ın bu projeyi tasarlarırken tek şartı ise, alacağı ücretten dahi vazgeçerek, çizimin hiçbir değişiklik yapılmadan, olduğu gibi hayata geçirilmesidir. Fakat, projenin inşası sırasında Roark, tasarımında değişiklikler yapıldığını görür ve binaları dinamit ile patlatır. Bunun sonucunda ise Roark aleyhinde dava açılarak, konu yargıya taşınır. Bu skandal, linç kültürünün ortak kurbanı Roark'ı mahkeme gününe kadar, günden güne artan öfke ve aşağılanmasına sebebiyet vererek, 'mimar olmanın' nasıl olması gerektiğine dair açıklamalarla devam eder. Roark ise bu gelişmelerden son derece memnundur çünkü mahkeme kendini açıklayabileceği ve bütün bu eleştirilere cevap verebileceği bir yerdir. Bu noktadan sonra, filmin en önemli sahnelerinden olan duruşma sahnesi başlar. Duruşmada Roark'a getirilen suçlamalar, kendi egosu uğruna evleri bombalayan, kamuya hizmet etmeyi reddeden, kibirli ve bencil olduğu için halka zarar verdiği yönündedir. Bunun üzerine- yazarın yönetmenden özel isteği ile- kitaptaki kısım ile birebir aynı ilerleyen, filmin en çarpıcı sahnelerinden biri olan Roark'ın savunması başlar. Roark, yaptığı konuşmada, geçmişten beri, başarılan büyük işlerin sebebinin, toplumun ne dediğine aldırış etmeden, kendi bildiği yolda ilerleyen ve bu uğurda mücadele eden kişiler olduğunu söyler. Bu kişiler için bireysellik her zaman ön planda olmuş ve eleştirilere, alaylara ve hakaretlere aldırılmadan yollarına devam edip, büyük zaferler kazanmışlardır. Yaratıcı zihinlere sahip kişiler için, insanları değil doğayı fethetmek amaçtır, çoğunluğun ihtiyaçları değil kendi ihtiyaçları ön plandadır ve bu zihinler ancak, tamamen bağımsız olabildiklerinde üretebilirler. Çoğulu düşünmek ve onların ihtiyaçlarına cevap vermek bu zihinleri köreltir çünkü onların tek amacı kendini gerçekleştirmektir. Roark bu düşüncelerini şu ilke ile tamamlar 'Birey, birliğe karşı'.

Roark, bu bağlamda, sözlerine Cortland Evleri'ni neden yıktığını anlatarak devam eder. Yapının kendi çizimi olduğu ve şart koştuğu tek şeyin hiçbir değişiklik yapılmaması olduğunu hatırlatarak, onu bugün dava eden kişilerin, ondan eserinde öncelikli olarak kendisinin değil halkın söz sahibi olduğunu göstermek için, projesinde değişiklik yapan kişiler olduğunu söyler. Onun tercihi ya da fikri sorulmayan bu değişikliğe kimsenin hakkı olamayacağını 'Cortland'ı ben tasarladım, onu ben mümkün kıldım, ben yıktım' sözleri ile, eserinin kendine ait olduğunu vurgulayarak, bir kez daha anlatır. 'Koşullarım, bir insanın kendi uğruna yaşama hakkıdır' sözleri ile savunmasını bitiren Roark, mahkeme tarafından suçsuz bulunur.

5.1. The Fountainhead ve Geleneksel – Modern Çatışması

Filmde geleneksel ve modern kavramları arasındaki zıtlık Howard Roark'ın mesleğini kendi inandığı biçimde yapması üzerinden işlenir. Geleneksel kavramı ve geleneksel mimarlık filmde, toplumun büyük çoğunluğunun benimsediği, alışılmış ve kendini tekrar eden yapılar olarak ele alınırken, modern kavramı ve modern mimarlık, adeta topluma karşı bir başkaldırı niteliğinde olup özgünlüğü merkeze alarak aktarılır.

Howard Roark'ın inşa ettiği yapılar film boyunca, 'tarihi çizgilerden' referans almadığını düşünen, geleneklerini, geçmişini reddeden ve bunu tarihe bir saygısızlık olarak gören çoğunluğun eleştirilerine maruz kalır. Oysaki filmde Roark'ın karşı çıktığı en önemli konunun, kendini tekrar eden ve birbirinin aynısı olan yapılar topluluğu olduğu sıkça dile getirilir. Roark yaratıcılığın ortaya konması için bireyselliğin esas alınması gerektiğini vurgularken, bu felsefesini inşa ettiği yapıları süslemeden uzak, sade ve yalın yapılar olup işlevselliğin ön plana çıktığı modern yapılar olarak tasarlar.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu incelemede, filozof – yazar olan Ayn Rand'ın kurduğu objektivizm felsefesini, mimarlık üzerinden ortaya koyduğu görülmüştür. Rand, bunu yaparken aynı zamanda izleyiciyi, hem bireyselci

– çoğulcu kavramlarını, hem de geleneksel – modern kavramlarının çatışmasını ve bir mimarın sorumluluğu konularını sorgulamaya itmiştir.

Film boyunca, eserlerinde yegâne söz sahibi olarak kendisini gören mimar ile mimarın ve eserinin başlıca görevinin, kamuya hizmet olduğunu söyleyen çoğunluk, sürekli karşı karşıya gelir. Bu karşıya gelişlerin hepsinde, çoğunluk mimarı sert şekilde eleştirip, yalnızlaştırma politikası içine girerken, mimar bunları görmezden gelerek, kendi doğruları ile ilerlemeye devam eder. Bu doğrularla tasarlamaktan hiç vazgeçmeyen mimar, bireyselci yaklaşımın, çoğunluk karşısında yıkılmazlığı ile, Rand'ın felsefesini doğrular. Kamuya hizmet etmeyen birinin, toplumda var olma hakkının bile olmadığını düşünen çoğunluk için Howard Roark ve yapıları her zaman bir tehdit unsuru olarak görülür.

Geleneksel ve modern kavramı çatışırken, geleneksel mimari için 'tarihi çizgiler', 'halkın çoğunluğunun beğenisini kazanan', 'alışlagelmiş' gibi kavramlar sürekli tekrar eder. Buna karşın modern mimari 'orijinal', 'özgün', 'sıra dışı' kavramlarının yoğun olduğu bir tavır takınır. Kavramların böyle ifade ediliyor olması, yıllardır süregelen tartışmaların bir devamı niteliğindedir. 'Gelenek' eskide kalmışlığı, bilineni, sürekli tekrar eden yani 'eskiyi' temsil ederken, modern, kendine has olanı, eşi benzeri bulunmayan, yani 'yeni'yi temsil eder. Rand, bu temsilde, 'eski ile çoğulu', 'yeni ile bireyseli' bağdaştırarak, kendi düşüncesi olan çoğulun kötü olma halini de destekler.

Roark'ın film boyunca, tekrar ettiği ve eserlerinin tek sorumlusunun kendisi olduğu tartışmalı bir konudur. Mimarın topluma karşı sorumlulukları dahilinde düşünüldüğünde, eseri tasarlayan kişi, elbette ki, yapısı üzerinde öncelikli hak ve söz sahibidir fakat, o yapının kullanıcılarından olan ve kentte yaşayıp o yapıyı kullanmasa dahi önünden geçip giden kentlinin düşüncelerinin hiçbir önemi olmaması bu tartışmanın nedenlerinden biridir. Mimar, sadece kendi tasarım anlayışını ve estetik değerlerini yapıya yansıtan kişi mi olmalıdır? Yoksa mimar, halkın görüşlerini, eleştirilerini, önemseyen bir uzman olarak mı mesleğini yapmaya devam etmelidir? Peki, bu dikkate alma, mimarın kendi idealini, kendi eserine yansıtmasını engelleyebilir mi? Önemli olan, mimarın tam bağımsız olarak mesleğini icra etmesi mi, yoksa halkın çoğunluğunun onaylayacağı, beğenilerini kazanan yapılar inşa etmesi midir? Bu sorulara günümüzde çok daha çeşitli soru ve sorunlar da eklenebilir. Ekonomik kaygılar, hızla artan kent nüfusu, yatırımcılar, devlet politikaları ve birçok aktörün eklendiği bu meslek piyasasında, mimar kendini ne kadar gerçekleştirebilir? Düşünce dünyasının somut ürünleri olan çizimlerini bu çoklu aktörlerden bağımsız düşünüp – filmde olduğu gibi – sadece kendi doğruları ile hareket ederek, mesleğini yapabilmesi mümkün müdür? Mümkün olsa dahi, sadece kendi inançları ile yürümesi doğru bir yaklaşım mıdır? Kendi mesleğini kendi dilediği şekilde yapmak isterken, eserlerinden doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenecek kitleler, mimarın kendi eserinde söz sahibi olmalı mıdır? Eğer cevap evet ise, bunun bir ölçütü var mıdır?

Bütün bu sorular, günümüzde giderek artan nüfusa ve barınma ihtiyacına cevap vermek amacıyla, sürekli yapılaşmanın olduğu kentlerde başta mimarlar ve bahsedilen diğer aktörlerin durup düşünmesi gereken ve kent ve kentlinin geleceğini etkileyecek sorulardır.

EXTENDED ABSTRACT

Research Problem & Purpose

Cinema, which consists of scenes constructed with elements such as movement, image, sound, light, space, etc., is an art of creation that gives the audience different experiences. Cinema, which includes many different disciplines, has a strong relationship with architecture as a visual art form. Cinema, which is conveyed to the audience through the spaces it establishes, feeds on architecture, the art of creating space. Architecture is an element that visualizes the emotions, thoughts and atmosphere desired to be conveyed in cinema through spaces. Therefore, with the emergence of cinema, its interaction with architecture also begins. The scenes that take place in the spaces and the architectural features and constructions of these spaces are one of the most important elements that connect the audience to the movie. Spaces are important not only as physically existing masses, but also as an element that increases the effect on the audience in terms of conveying the scenes that take place in them and the emotion in these scenes. In this article, this deep relationship between architecture and cinema is analyzed within the context of the film "The Fountainhead" and through the concepts of 'being an architect', 'modern architecture' and 'ethics in architecture'. The film deals with the conflicts that Howard Roark, an architect who adopts the basic principles of modern architecture, faces with the society because he stands up for his own aesthetic and professional values. Roark, who does not give up his own values even if they are not accepted by the society, represents the modern stance with his individualism, while the society, which does not deviate from the familiar lines and rejects ideas

outside itself by imitating itself, represents the traditional stance. In this contrast, issues such as being an architect and the responsibilities of an architect are opened to discussion. The film shows that an architect's responsibility is not only to physically construct a building, but also to adhere to their own internal values and code of ethics. Throughout the film, Roark's unique design approach causes him to be ostracized from society, but Roark does not compromise his own line and makes the viewer ask questions about the acceptance or non-acceptance of the architect in society. Thus, the film not only shows the relationship between cinema and architecture, but also analyzes modern architecture, the place of the architect in society and his ethical responsibilities.

Methodology

In this study, a qualitative research method is employed to examine the relationship between architecture and cinema through the film *The Fountainhead*. The methodological approach includes content analysis and an interdisciplinary perspective. In this context, *The Fountainhead* was first watched and analyzed in detail. The film's narrative, the relationship it establishes with architecture, the characters' connections to architecture, and the events unfolding from these relationships are taken into consideration. Themes such as "ethics in architecture," "being an architect," and "an architect's responsibilities to society" are identified, and scenes are categorized according to these topics to assess their impact on the film as a whole. To contextualize this analysis within the framework of architecture and cinema, a literature review was conducted, drawing on relevant articles and academic publications. Following the integration of the findings from this literature with a detailed analysis of the film, a critical analysis is presented regarding what it means to be an architect and the responsibilities an architect holds to both society and them.

Findings

The findings of the study are analyzed through the tensions between modern architecture, ethics in architecture, being an architect and the architect's effort to make his own art within his own will and the expectations of society in the movie 'The Fountainhead'. Howard Roark, an architect who embraces the basic principles of modern architecture, faces challenges throughout the movie. Roark, who never compromises his values in the face of these difficulties, constantly emphasizes that architecture is not only the art of physically building a building and that it is necessary to go beyond the traditional lines that repeat each other. The functional and innovative stance of modern architecture is displayed through the character of Howard Roark, who is individual and committed to his own values, and this leads to a modernist debate between society and the architect. In conclusion, the movie 'The Fountainhead' has shaped being an architect and modern architecture around the conflict between the individual and society, and has shown the functional, innovative and aesthetic values of modern architecture to the audience.

Conclusions and Recommendation

In conclusion, *The Fountainhead* successfully conveys to the audience the inner dynamics of an architect who adopts the principles of modern architecture and his conflict with society while practicing his profession. Thus, the film provides an important opportunity for architectural students, academics and architects to discuss concepts such as modern architecture, ethics in architecture and the responsibilities of an architect towards himself and society. The film also provides an opportunity for interdisciplinary work, as it makes it possible to read and analyze two different disciplines, cinema and architecture. In addition, the film can serve as a source for studies on social responsibilities and being an architect and contribute to the academic literature by increasing the number of studies in this field.

Yazar Katkı Beyanı

A. Fikir ve Kurgu	B. Literatür İncelemesi	C. Yazım
D. Veri Toplama	E. Analiz	F. Eleştirel İnceleme

Efruz Yarennur SADİ: A / B / C / D / E / F

Nevnihal ERDOĞAN: A / F

KAYNAKLAR

- Aydın, A. (2021). Sinemada mimarlık. *İdealkent*, 12(32), 785-792. <https://doi.org/10.31198/idealkent.892335>
- Beşgen, A., & Köseoğlu, Ş. (2019). Sinema-mimarlık arakesitinde bir mekana dokunmak: Sine-tasarım atölyesi. *SineFilozofi*, 26-52. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.516445>
- Beşışık, G. (2013). Sinema ve mimarlıkta mekân kurgusu ve kavrayışı [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Demirel, C. (2021). Ayn Rand'ın egoizminde ahlakın temellendirilmesi ve bağlayıcılığı problemi, *Felsefe Arkivi-Archives of Philosophy*, 54, 63-80. <https://doi.org/10.26650/arcp.892452>
- Ek Bektaş, E. H. (2022). Modern mimarlığın beş ilkesinin konut biçimlenişleri üzerinden incelenmesi. *Bab Journal of FSMVU Faculty of Architecture and Design*, 3(2), 155-172.
- Ek Bektaş, E. H. (2017). Sinema ve mekân ilişkisi açısından bilim kurgu filmlerine bir bakış. *Mimarlık ve Yaşam*, 2(2), 201-218. <https://doi.org/10.26835/my.315168>
- Erdoğan, N., & Akarsu, H.T. (2023). An evaluation set proposal on the interaction of cinema & architecture for improving the creative and aesthetic dimensions in architectural art and education. *DEPARCH Journal of Design Planning and Aesthetics Research*, 2(2), 141-154. <https://doi.org/10.55755/DepArch.2023.20>
- Magliozzi, R. (2009). Tim Burton: Exercising the Imagination, Tim Burton. The Museum of Modern Art, New York.
- Özpek, B. B. (2006). Ayn Rand objectivism and architecture [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Sezer, Ö. (2019). Bauhaus'un modern mimari kültürünün yayılmasındaki rolü. *Mimarist*, 48 - 55.
- Sözen, M. (2014). Tek mekânlı filmlerde anlatımın biçimlenişi ve örnek çözümlemeler. *Akademia Dergisi*, 4(3), 2-16. <https://doi.org/10.17680/akademia.v3i4.1005000221>
- Vidler, A. (1993). The explosion of space: Architecture and filmic imaginary. *Assemblage*, (21), 45-59.
- Wikipedia (2001). Villa Savoye. 18 Ocak 2024 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Villa_Savoye adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, M. (2017). Sinemada mekân kavramı ve bir karşı duruş olarak görünen Dogville filmi. 2. Uluslararası İletişim, Edebiyat, Müzik ve Sanat Çalışmalarında Güncel Yaklaşımlar Kongresi, 110-111.